

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ САМОСПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Григоращенко І. В.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 053 – Психологія*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Лефтеров В. О.

*доктор психологічних наук, професор,
перший проректор*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Вивчення особливостей самосприйняття особистості, обумовлене значним впливом самосприйняття на якість розвитку всіх сфер життєдіяльності особистості. Самосприйняття контролює мотиви людської поведінки, дії та думки, формує світоглядні цінності та установки, на які особистість спирається протягом усього життя, а отже, може або сприяти досягненню життєвого успіху, або перешкоджати йому. Від того, в якій мірі адекватним чи ілюзорним є самосприйняття, залежить, наскільки ефективно особистість зможе використати свій внутрішній потенціал для благополучної соціалізації.

Якщо самосприйняття особистості є здоровим, в її світогляді відсутні внутрішні самообмеження, а отже, це не заважає адекватному формуванню власного «Я», є показником задоволеності якістю свого життя та вміння долати психологічні бар'єри і кризи у процесі соціалізації. Тобто, кожен в змозі керувати своєю соціалізацією за умови пізнання свого реального «Я».

Самосприйняття в сучасній психологічній науці визначається як пізнавальний психічний процес орієнтації людини в своєму внутрішньому світі. Самосприйняття – це результат самопізнання і порівняння себе з іншими людьми [1; 2].

Самосприйняття вважається основою формування позиції суб'єкта, без якої буде неможливим чи ускладненим процес соціалізації особистості [3].

Феномен самосприйняття не вивчається в науці у відриві від таких понять, як «самооцінка», «Я-концепція» та сприймається як їх структурний елемент. Серед дослідників даної теми М. Яромовиш визначає самосприйняття як сукупність знань про себе у вигляді певних рис, що виникає в результаті порівняння себе із членами групи [4]. Е. Дикстейн має схожі

погляди на феномен самосприйняття, але вивчає його як частину співвідношення між самосвідомістю та самовідношенням.

Самосприйняття існує в наступних сферах: діяльність та мислення; кооперація та комунікація; самосвідомість [1].

Поняття «самосприйняття» і «самооцінка» є спорідненими, але не тотожними. Самооцінка – це емоційно-оцінне ставлення особистості до знань про себе. Вона є автономною характеристикою особистості, що регулює як діяльність, так і поведінку особи, відображає її внутрішній світ [2].

Л. О. Подкоритова [5] вважає, що самооцінка і самосприйняття є елементами структури самопізнання. Але самосприйняття є однією із провідних форм самопізнання [6], такими як самоосмислення, самоспостереження, самоаналіз, і є активним процесом. Самооцінка формується за участю самої особистості і є результатом самопізнання. Л. Г. Терлецька [7] визначає самооцінку як особливе утворення самосвідомості особистості. Самооцінка виникає як результат аналізу, порівняння і синтезу – узагальнюючої роботи самосвідомості, елементом якої є процес самосприйняття.

Самосприйняття – це форма відображення особою самого себе як об'єкта пізнання. На самосприйняття впливають цінності особистості та орієнтація на сформовані суспільством вимоги до поведінки і діяльності.

В науковій літературі розроблено численні концепції розвитку особистості на різних етапах соціалізації (З. Фрейд, Ж. Піаже, Е. Дюркгейм, Н. В. Заверико, Л. С. Виготський та ін.). Загалом всі концепції розвитку і соціалізації можна віднести до одного з двох підходів в розумінні ролі самої особистості в процесі її формування [4]:

1. Перший підхід передбачає пасивну позицію особистості в процесі соціалізації, а саму соціалізацію розглядає як процес її адаптації до суспільства. Цей підхід може бути визначений як «суб'єкт-об'єктний», де суспільство – суб'єкт впливу, а людина – його об'єкт. Його представники: Е. Дюркгейм, Т. Парсонс.

2. Другий підхід стверджує активну позицію особистості в процесі її становлення в певних умовах мікросередовища, а не тільки її адаптацію до суспільства, а також її вплив на свої життєві обставини і на себе. Цей підхід можна визначити як «суб'єкт-суб'єктний». Представниками суб'єкт-суб'єктного підходу можна вважати американських вчених У. І. Томаса, Ф. Знанецкого і Дж. Міда. У. М. Вентворт [4].

О. О. Продлан, досліджуючи психологічні особливості самоусвідомлення особистості, розкрив рівні самоусвідомлення за своєю динамікою, а також специфіку характеру процесу самоусвідомлення й самосприйняття особистості, що опановує майбутню професійну діяльність [6].

В результаті аналізу теоретичних підходів до самосприйняття особистості було встановлено, що значуща для процесу соціалізації сфера – це самосвідомість, яка включає в себе компонент самооцінювання, самовідношення та самосприйняття, і має сильний вплив на формування власної ідентичності на соціальному та особистісному рівнях. Самосприйняття в сучасній психологічній науці визначається як пізнавальний психічний процес орієнтації людини в своєму внутрішньому світі. В результаті самопізнання та порівняння себе із іншими особа здатна орієнтуватись у своєму внутрішньому світі, визначати свої соціальні позиції та ролі, формувати Я-образ та коригувати його. Самосприйняття впливає на напрямок розвитку у суспільстві.

Література:

1. Варій М. Й. Загальна психологія: підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 1007 с.
2. Вікова психологія : хрестоматія : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська, Л. М. Ширяєва та ін. ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Каравела, 2014. 487 с.
3. Джун В. Психологічні особливості самосприйняття як фактор соціалізації підлітків: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2009. 229 с.
4. Донець О. І. Особливості самосприйняття та самореалізації жінок після розлучення : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Луганськ, 2014. 20 с.
5. Подкоритова Л. О. Дослідження рівня розвитку рефлексії майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2016. Вип. 3(1). С. 80–84.
6. Продан О. О. Психологічні особливості самоусвідомлення особистості. Дис. на здоб. наук. ступеня канд. психол. наук. Спеціальність 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. КНУ ім. Т. Г. Шевченка. 2016. 247 с.
7. Терлецька Л. Г. Психологічні механізми процесу самоаналізу : монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. 239 с.